

Моніторинг податкових ризиків як підґрунтя забезпечення фінансової рівноваги підприємства

Розглянуто податкові ризики, як дестабілізуючі фактори розвитку підприємства. Наведено характеристику основних складових податкового ризику. Обґрунтована необхідність застосування заходів системи моніторингу податкових ризиків, як засобу забезпечення фінансової рівноваги підприємства.

ризик, невизначеність, моніторинг, податкових ризик, рівновага, стійкість, фінансова рівновага, мінімізація і оптимізація податкових ризиків

Актуальність дослідження. Наразі стає очевидним, що управління підприємством здійснюється в умовах невизначеності, суперечності, негативних впливів дестабілізуючих факторів та обумовлених ними ризиків. Підприємництва без ризику не існує: більший прибуток, як правило, приносять господарські операції з більшим ризиком. Перш за все, це стосується податкових ризиків, приймати які підприємство змушує неоднозначність трактування норм податкового законодавства, а відтак - невизначеність господарської ситуації, нестабільність умов політичної й економічної ситуації у суспільстві. Всі ці фактори негативного впливу дестабілізують фінансовий стан підприємства, наносять шкоду його фінансовій рівновазі, фінансовій стійкості, та повністю нейтралізують внутрішні механізми розвитку підприємства. Тому для українських підприємств проблема підтримання стану фінансової рівноваги за рахунок моніторингу податкових ризиків є надзвичайно актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перш ніж розглянути стан фінансової рівноваги на підприємстві саме як результат застосування моніторингу податкових ризиків даного підприємства, зупинимось більш детально на визначенні термінів «рівновага», «фінансова рівновага», «моніторинг» та «податковий ризик», а також можливості їх взаємоузгодженості.

Так, Л.Ф. Обухова [1] розглядає рівновагу як статичне, вже існуюче явище, під час якого відбувається адаптація, пристосування дії факторів внутрішнього середовища досліджуваного об'єкта до протидії зовнішніх факторів. Тобто, це система балансуєчих взаємодій, коливань, які постійно компенсують один одного.

Досить цікава точка зору спостерігається у вітчизняних авторів [2, С.149], які поняття рівноваги пов'язують з поняттям «гомеостаз», – динамічна рівновага між процесами, що протікають у системі, і процесами, що протікають у зовнішньому середовищі.

У економічній теорії поняття рівноваги розглядається [3, С.79] як такий стан об'єкта, який він зберігає при відсутності зовнішніх негативних факторів впливу.

Аналізуючи існуючі дослідження щодо рівноваги у економічній системі, можна дійти висновку, що існує досить багато наукових розробок щодо ринкової рівноваги попиту та пропозиції, проте основи рівноваги, як стану підприємства, досліджувалися вченими лише у напрямку доцільності використання фінансового ліверіджу, як критерію визначення оптимальної структури капіталу підприємства. Фінансова рівновага підприємства [4, С.408] визначається як стан фінансів підприємства, за якого грошові надходження дорівнюють потребі в капіталі для виконання поточних

платіжних зобов'язань суб'єктів господарювання або перевищують їх. Дана ситуація можлива лише за умов нейтралізації негативних наслідків впливу податкового ризику, як одного з головних дестабілізуючих факторів. Тобто додержання підприємством стану фінансової рівноваги, зокрема, передбачає пошук та застосування заходів щодо управління даною категорією ризику. У якості таких заходів пропонується моніторинг податкових ризиків.

Під моніторингом [5, С.287] розуміють спеціально організований комплекс системних спостережень за станом певних об'єктів. Стосовно податкової сфери, моніторинг можна розуміти як регулярний збір та аналіз інформації про зміни у податковому законодавстві.

Задля визначення можливості впливу моніторингу податкових ризиків, як результативного фактора підтримання підприємством стану фінансової рівноваги, треба визначитися з поняттям «результат».

А.Н. Азриліян [6, С.566] розглядає результат як вихід системи, вплив її функціонування на зовнішнє середовище; підсумок, продукт будь-якої діяльності.

У нашому випадку впливаючим фактором є застосування методів управління податковими ризиками, а підсумком даного впливу виступає досягнення стану фінансової рівноваги підприємства у довгостроковій перспективі.

Постановка проблеми. Фінансова рівновага є головним показником досягнення кінцевої мети кожного підприємства – його довгострокової фінансової стабілізації. Сьогодні в українському суспільстві наявною є ситуація як внутрішньої нестабільності – тривала політична криза в країні, так і зовнішньої – негативні, дестабілізуючі прояви світової фінансової кризи. Усе це негативно впливає на фінансовий стан кожного окремого підприємства. Приймаючи до уваги ще й постійні зміни та доповнення у податковому законодавстві, підприємству дуже важливо пристосуватись під усі ці зміни та зберегти стан фінансової рівноваги, навіть у короткостроковий період. Відтак, постає проблема організації певного комплексу спостережень та досліджень, які повинні відстежувати виникаючі відхилення у податковому законодавстві та мінімізувати, а по можливості, і нейтралізувати їх негативний вплив на господарську діяльність підприємства, тобто застосування на підприємстві основних засад моніторингу податкових ризиків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незважаючи на наявність наукових розробок вітчизняних та закордонних вчених з приводу фінансової рівноваги [3, С.24] та управління податковим ризиком [7, С.6], в їх роботах зовсім не приділено увагу взаємоузгодженості цих категорій та можливості їх взаємного впливу одна на одну.

Невизначеність і ризик є невід'ємними властивостями будь-якої підприємницької діяльності [8, С.27]. Приймаючи той факт, що кожне підприємство виступає суб'єктом податкових правовідносин, можна стверджувати, що податковий ризик супроводжує кожний напрям підприємницької діяльності.

Головна мета моніторингу податкових ризиків – домогтися того, щоб в разі суттєвих змін податкового законодавства, мова могла йти лише про деяке скорочення економічних вигод, але ні в якому разі не поставало питання про втрату стану фінансової рівноваги.

Під ризиком [9, С.463] розуміється можливість настання подій з негативними наслідками в результаті певних дій чи рішень; ймовірність понесення збитків чи непевність в одержанні відповідного доходу.

Під податковими ризиками найчастіше розуміють [10, С.44] можливість виникнення небажаних для суб'єкта податкових правовідносин наслідків у вигляді понесення ним фінансових втрат, обумовлених негативними відхиленнями від передбачуваного стану у майбутньому.

Систематизувати дані категорії дозволить використання спільної для них характеристики, якою виступає фактор, як обставина [9, С.434], що сприяє будь-якому процесу та явищу (рис. 1).

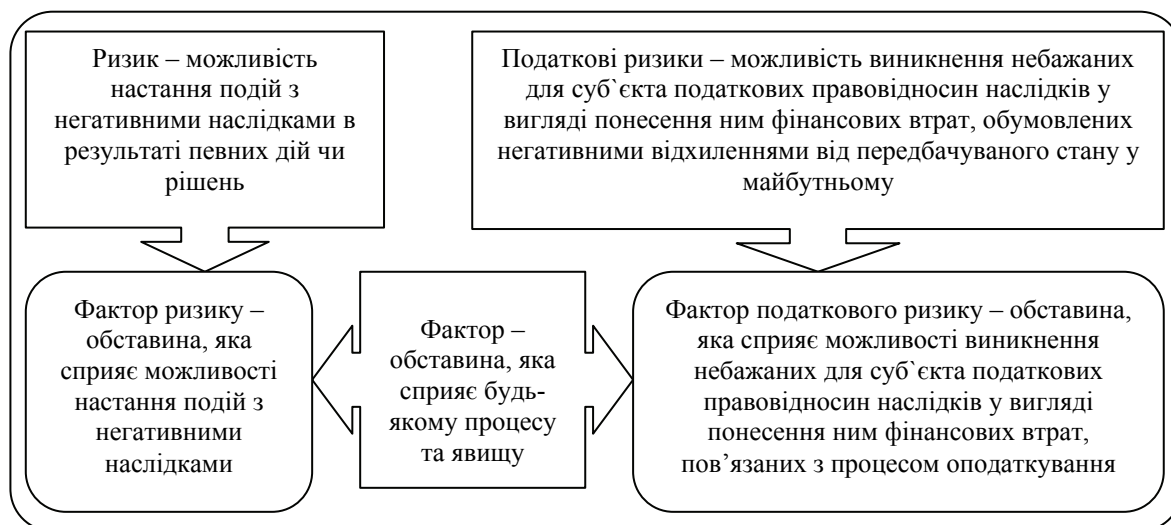

Рисунок 1 – Систематизація категорій «ризик» та «податковий ризик»

Податкові платежі – значна стаття витрат для більшості українських компаній, тому задля забезпечення фінансової стабільності та стану рівноваги, необхідно застосування моніторингу податкових ризиків, як частини внутрішнього контролю підприємства за найвпливовішими ризиками підприємницької діяльності.

Створення ефективної системи моніторингу податкових ризиків сприяє досягненню фінансової рівноваги підприємства, бо зменшує кількість дестабілізуючих факторів, які негативно впливають на цей ідеальний стан підприємства.

Моніторинг податкових ризиків виступає у якості певного інструменту забезпечення фінансової рівноваги підприємства. Виходячи з цього, в умовах нестабільності податкових правовідносин та невизначеності зовнішнього середовища, основними принципами податкової політики підприємства повинні бути (рис. 2):

- дотримання обережності суджень щодо положень податкового законодавства (існування можливості трактування норм податкового законодавства по-різному у різних випадках);
- зважений підхід щодо податкових ризиків, що можуть виникнути при рішенні питань, недостатньо вивітлених у чинному законодавстві;
- достатній ступінь професіоналізму працівників та прийняття ними адекватних управлінських рішень у разі неоднозначного тлумачення діючого законодавства;
- оптимізація оподаткування – розробка комплексу мір у рамках діючого законодавства, спрямованих на мінімізацію податкових зобов'язань та зниження податкових ризиків, що включає певну рівновагу податкового навантаження та утримання податкових ризиків у припустимих межах.

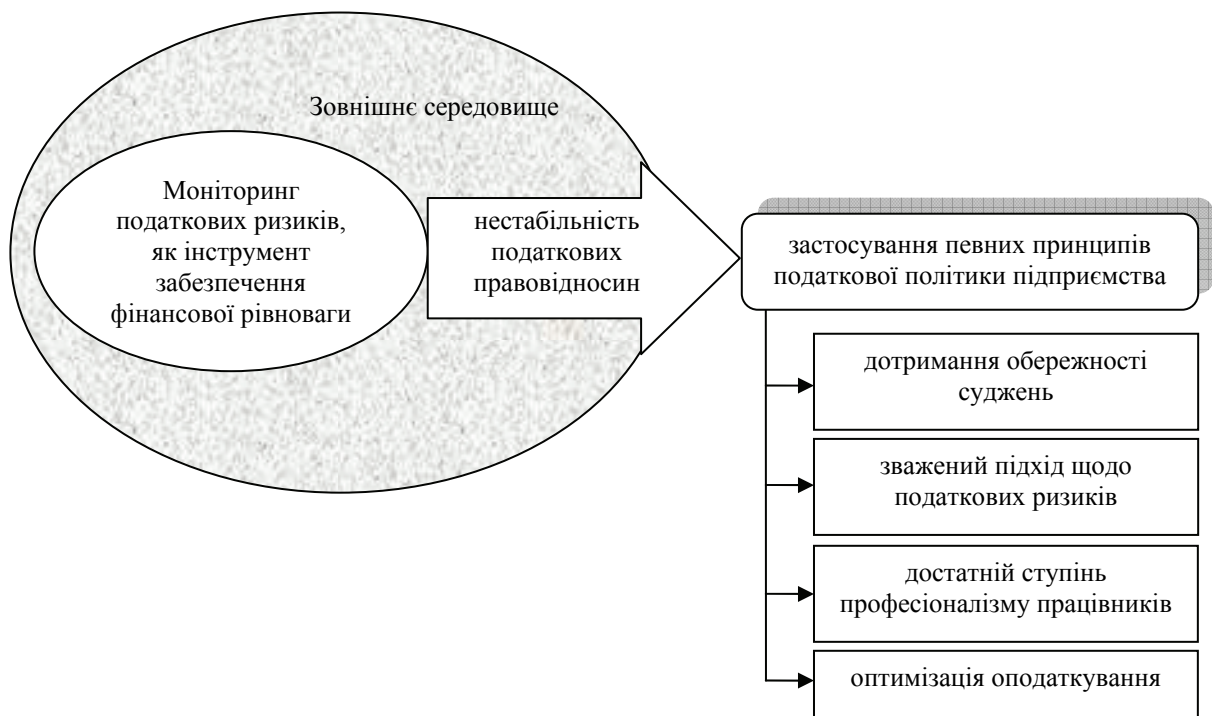

Рисунок 2 – Визначення принципів податкової політики підприємства в застосуванні моніторингу податкових ризиків як інструменту забезпечення фінансової рівноваги

Ефективність моніторингу податкового ризику в певній мірі визначається класифікацією ризику. Існує кілька основних категорій податкового ризику [7, С.13]: інформаційні ризики, ризики процесу, ризики оточення.

Інформаційні ризики – ризики невизначеності, які виникають унаслідок неоднозначного тлумачення закону платником податків і працівниками податкової служби. Це одна з найпоширеніших категорій податкового ризику для України.

Ризики процесу – ризики, пов'язані з невірним виконанням податкових зобов'язань, помилками в податковому обліку або податковому плануванні. Ризики процесу умовно можна розділити на кілька підгруп:

- ризики, пов'язані з проведенням конкретної угоди. Операційні ризики виникають, коли підприємство укладає велику або незвичайну для себе угоду (персонал, бази даних не побудовані таким чином, щоб повною мірою справитися з ризиком). До даної категорії відносяться ризики виникнення технічних або фактичних помилок у процесі обчислення податків і (або) прострочення їхньої сплати;

- ризики, які виникають через управлінські помилки і недогляд, коли відділ, що здійснює нарахування податків не має доступу до процесу прийняття управлінських рішень. На практиці це означає, що в компанії немає чіткої організаційної структури управління ризиками. Відповідно, чим більше податковий відділ (бухгалтерія) задіяний у плануванні операцій компанії, а не просто відбивають їхні результати, тим з більшою впевненістю можна говорити про існування на підприємстві системи моніторингу податкових ризиків.

Відтак, моніторинг податкових ризиків, як підґрунтя забезпечення фінансової рівноваги, повинен відстежувати, досліджувати, аналізувати виникаючі відхилення (фінансові втрати), пов'язані з процесом оподаткування, а також давати відповідні рекомендації щодо їх усунення та повернення до стану стабільності підприємства. При цьому, «моніторинг податкових ризиків підприємства» виступає провідним фактором, а

«фінансова рівновага підприємства» є підсумковою характеристикою ефективного застосування системи моніторингу.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, система управління податковими ризиками підприємства повинна використовуватись як певний стимул до зміцнення позицій даного підприємства по усіх напрямках його дій, а також прагнення досягнення ідеального стану фінансової стійкості – довгострокової фінансової рівноваги.

Підводячи підсумок, підкреслимо, що науковою новизною запропонованих результатів у теоретичному плані є обґрунтування взаємоузгодженості категорій «моніторинг податкових ризиків» та «фінансова рівновага підприємства», а також доказ взаємного впливу даних категорій одна на одну.

Подальші дослідження будуть спрямовані на формування системи інформаційного забезпечення управління фінансової рівновагою на підприємстві за рахунок пошуку прихованих резервів розвитку та саморозвитку підприємства, як цілісної організаційної системи, а також апробацію запропонованих розробок на промислових підприємствах.

Список літератури

1. Обухова Л.Ф. Равновесные ритмы, регуляции и операции // <http://psylib.org.ua/books/obuhl01/txt05.htm/>.
2. Калінеску Т.В. Методологія аналізу і оцінки ефективності переміщення сфери діяльності підприємств: Монографія. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2003. – 280 с.
3. Смоляков Э.Р. Теория конфликтных равновесий. – М.: «Финансы и статистика», 2005. – 304 с.
4. Видяпина В.И. Бакалавр экономики (Хрестоматия), Т.2. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 289 с.
5. Коноплицкий В.А., Філіна Г.І. Економічний словник. Тлумачно-термінологічний. – К.:КНТ, 2007. – 580 с.
6. Большой экономический словарь / Под ред. А.Н. Азрилияна. – 2-е изд. Доп. и перераб. – М.: Институт новой экономики, 1997. – 864 с.
7. А. Власов Управление налоговыми рисками // Юридическая практика. Еженедельная профессиональная газета. - № 8 (530) от 19/02/08. – С. 12 – 17
8. Калінеску Т.В., Ліхоносова Г.С. Проблеми мінімізації ризиків інвестиційної діяльності підприємств // Наукові праці Кіровоградського державного технічного університету. Вип. 12. Ч. 2. – 2007. – С. 26 – 30.
9. Навчальний економічний словник-довідник: терміни, поняття, персоналії / За ред. Г.І. Башнянина, В.С. Іфтемічука. – 2-ге вид., вип. і доп. – Львів: „Магнолія 2006”, 2008. – 688 с.
10. Карпов Л.Н. Проблемные аспекты определения и классификация факторов налоговых рисков //Бизнес Информ. Научный информационный журнал. - № 12 (2) – 2007. – С. 43-46.

Рассмотрены налоговые риски, как дестабилизирующие факторы развития предприятия. Представлена характеристика основных составляющих налогового риска. Обоснована необходимость применения мероприятий системы мониторинга налоговых рисков, как средства обеспечения финансового равновесия предприятия.

The taxes risks are considered, as enterprises destabilizing the factors of development. Description of basic constituents of tax risk is represented. The necessity of application of measures of the system of monitoring of taxes risks is grounded, as facilities of providing of financial equilibrium of enterprise.